

Pavelić i njegova svita već su potihom zbrisali, a partizani, uglavnom Hrvati, ušli su u grad

Berlin je već bio pao. **Hitler** se ubio, a nacističke snage polagale su oružje pred noge pobjedničkim vojskama Saveznika. Taj dan, 8. svibnja 1945., točno prije 75 godina, u berlinskoj četvrti Karlshorst pripremalo se potpisivanje akta bezuvjetne kapitulacije nacističke Njemačke.

Najbrutalniji i najrazorniji rat, koji je u Europi trajao više od 1710 dana, došao je svom kraju. Borbe s Japanom na Tihom oceanu vodit će se još puna četiri mjeseca.

No, mada je u ostatku Europe oružje utihnulo, tog povijesnog, sunčanog utorka, 8. svibnja, borbe u Hrvatskoj još su se vodile. Trajale su bitke za oslobođenje Zagreba.

Partizanske postrojbe oslobodile su ga u prijepodnevnim satima 8. svibnja 1945. Prvi su u grad ušli borci Posavskog partizanskog odreda, koji su pretežno činili Hrvati, i u dobrom dijelu Zagrepčani.

Oni su, kaže nam istraživač i publicist **Stipe Jolić**, ušli u Zagreb preko Savskog mosta i izbili na Savsku cestu oko 10 sati ujutro, da bi se kretali Savskom, uz stalne borbe, preko Kazališnog trga (danas Trg Republike Hrvatske, donedavno Trg maršala Tita) do Trga bana Jelačića i Vlaške (borbe za prostorije Radio Zagreba otegnule su se do ranog jutra 9. svibnja) te nastavili preko Kvaternikova trga do Maksimira, gdje su u velikim borbama oko 13 sati u Gračane preusmjerili veliku kolonu njemačkih snaga koje su se kroz Zagreb povlačile prema zapadu.

Rijetki pucnji

Svjedoci su govorili da su Trgom bana Jelačića odzvanjali rijetki pucnji: "Zadnje ustaše pretrčavale su Trg, a onda su se iz pravca Praške i Gajeve pojavili i prvi partizani."

Upravo je Posavskom odredu na sastanku u Velikoj Buni, dan prije, zapovjednik operacije general **Koča Popović** dao prednost rekavši: "Vi ste Zagrepčani, pa dobro znate ulice i raspored."

Nekako u isto vrijeme Srpska udarna 45. divizija i Krajiška divizija u Zagreb su ušle preko trnjanske skele te kod Jakuševca, a potom i 28. slavonska divizija.

Većeslav Holjevac, koji će poslije biti jedan od najuspješnijih gradonačelnika Zagreba, odmah je 8. svibnja imenovan za vojnog zapovjednika grada.

Ujutro 9. svibnja Maksimirskom cestom došla je s istoka jedna makedonska brigada u sastavu Prve armije, a potom i Brigada "Braća Radić". Svečani trijumfalni ulazak u Zagreb 9. svibnja, dočekani cvijećem, održali su pripadnici X. zagrebačkog korpusa.

Pavelić zbrisao

Vođa NDH **Ante Pavelić** sa svojom najužom svitom već je nekoliko dan prije potihom zbrisao iz Zagreba, napustivši i "državu" i "vojsku". Spašavao je vlastitu kožu.

Tako je zatvorena najcrnja stranica hrvatske povijesti - u proljetnoj prašini, koja je bila otvorena na blatu nacističkih tenkovskih gusjenica u travnju 1941.

Čim su ustaše došli, pokazali su svoju pravu narav - ne borbu za Hrvatsku, prvi su "državni" akti bili donošenje protužidovskih sramotnih nacističkih rasnih zakona, počele su likvidacije Židova i Srba ali i Hrvat, a samo im je 38 dana trebalo od osnutka NDH da, 18. svibnja 1941., prepuste Dalmaciju sa Splitom i otocima fašističkoj Italiji, i to mjesec dana prije od, recimo, donošenja Zakona o pravopisu.

Zagreb je oslobođen prije 75 godina zajedničkom borbom hrvatskih, srpskih i makedonskih partizana, ali sad je u glavnom gradu to tek običan dan. U borbama za Zagreb bilo je dosta poginulih s obje strane, kaže Jolić.

- Dan pobjede i pobjeda nad fašizmom za modernu Hrvatsku je prazan skup, događaj koji treba zaboraviti, izbrisati koliko je moguće, ali tako da se to ne vidi iz svijeta, no ipak dovoljno glasno i jasno, da biračko tijelo koje je HDZ stvarao i njegovao, ne pomisli da se nešto mijenja - kaže nam povjesničar **Tvrtko Jakovina**, koji također podsjeća da Zagreb danas više nema Ulicu 8. svibnja, kao ni ulice po imenima ljudi ili postrojbi koje su ga oslobađale.

Ideološka metla

To je počistila ideološka metla, iako je u partizanski pokret bilo uključeno više od 50 tisuća Zagrepčana, što je u odnosu na tadašnji broj stanovnika najveći broj sudionika, jer to je značilo - svaki šesti građanin.

Više od 20 tisuća Zagrepčana dalo je svoje živote u partizanima ili su nastradali u ustaškim logorima i zatvorima. Narodnim herojima proglašeno je 89 Zagrepčana, a njih više od 600 nosioci su partizanske spomenice 1941.

I ne samo to, hrvatski partizanski pokret bio je jedan od najmasovnijih u Drugom svjetskom ratu. Podsjetimo da je isti broj ljudi bio uključen u francuski pokret otpora kao i u hrvatski - u kojem su Hrvati sačinjavali 80 posto, a Srbi 20 posto, što je čak bilo više od njihova udjela u stanovništvu.

Kako je kazao svojedobno i **Franjo Tuđman**, i sam pripadnik partizanskog pokreta i prvi predsjednik neovisne Hrvatske - hrvatski partizanski pokret bio je bastion i temelj NOB-a.

Kako pišu **Slavko** i **Ivo Goldstein**, kad se usporede brojevi s brojevima partizana u drugima republikama bivše Jugoslavije, može se reći da su Hrvati dali oko 22 posto operativnih snaga tadašnje NOV, iako su, prema popisu, činili tek 16 posto ukupnog stanovništva.

Dakle, zaključuje Ivo Goldstein, Hrvata iz Hrvatske bilo je u partizanima 40 posto više u odnosu na jugoslavenski prosjek.

Još nekoliko dana borbi

Rat je trajao još nekoliko dana, i nakon predaje njemačkih postrojbi, uz slovensko-austrijsku granicu, kada se dogodio zlosretni i kontroverzni Bleiburg, kao tamna sjena na velikoj partizanskoj epopeji u Drugom svjetskom ratu.

Ne treba zaboraviti da je zapovjednik savezničkih snaga u Europi i poslije predsjednik SAD-a jedan od tvoraca hladnog rata i izraziti antikomunist, general **Dwight Eisenhower**, rekao da je za njega najveći heroj Drugog svjetskog rata J. B. Tito.

Našoj povijesti trebamo pričati objektivno i stavljati stvari u kontekst, a ne ih gledati kroz vizuru današnjih dnevopolitičkih potreba te imati na umu, kako kaže **Tvrtko Jakovina**, da je u saborskoj deklaraciji u povodu 50. godišnjice dana pobjede 1995. godine stajalo: Cijela Hrvatska, da se vratila Kraljevina Jugoslavija - tada bi bila Bleiburg, a da se to nije dogodilo,

"nepobitna je zasluga Hrvata-partizana".

- Tadašnja je Hrvatska, pa i HDZ, tada manje desno gledala na NOB i bila puno više svjesna vlastitih osnivača nego što je to danas. HDZ su, konačno, kao i hrvatske tajne službe i HV, vodili i osnivali listom bivši partizani i oni koji su 1941. ili 1991. nosili zvijezdu petokraku. Tuđman, **Ma nolić**

,
Boljkovac

,
Balen

,
Tus

,
Stipetić

,
Agotić
, pa i mnogi drugi - zaključuje Jakovina.

(Jutarnji.hr)